

เปรียบเทียบปัญหาการเยียวยาความเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิ ในเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า¹

พนิตนันท์ สุทธิวิรัตน์²

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการเยียวยาความเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการเยียวยาความเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้าว่ามีปัญหากฎหมายเชิงเปรียบเทียบกันอย่างไร โดยเปรียบเทียบกฎหมายสองฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 ซึ่งเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ประเภททรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) เป็นสิ่งที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งให้แก่เศรษฐกิจของประเทศ และยังถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันเชิงพาณิชย์ของธุรกิจหรือการค้า รวมทั้ง มีมูลค่าเช่นเดียวกับเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ ส่งผลให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าและเจ้าของความลับทางการค้าประสบปัญหาในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของตน รวมทั้ง การเยียวยาจากความเสียหายต่าง ๆ อันเกิดจากการแสวงหาประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายโดยบุคคลผู้ไม่มีสิทธิในเครื่องหมายการค้าหรือความลับทางการค้า ฉะนั้น จำเป็นต้องมีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดชัดเจนในเรื่องการกระทำใดที่เป็นการแสวงหาผลประโยชน์มิชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิเจ้าของเครื่องหมายการค้าและเจ้าของความลับทางการค้า และมีบทบัญญัติกำหนดวิธีการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการกระทำความผิดไว้อย่างชัดเจน ครอบคลุม และเหมาะสมเป็นธรรมต่อเจ้าของเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า

จากการศึกษาการเยียวยาความเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 ทำให้ทราบได้ว่า บทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวยังไม่มีความชัดเจนครอบคลุม เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ และยังไม่เหมาะสมเป็นธรรมต่อเจ้าของเครื่องหมายการค้าและเจ้าของความลับทางการค้าที่เพียงพอ รวมทั้ง ยังไม่สามารถป้องปรามตัวผู้กระทำการใด ๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิดังกล่าวให้

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง เปรียบเทียบปัญหาการเยียวยาความเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี วงษ์วิชิต และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสวรรค์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย รัตนเชื้อสกุล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เจ็ดหลาย เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายที่ประสงค์จะคุ้มครองเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า โดยผู้ศึกษาสรุปประเด็นปัญหาได้ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า ผู้ศึกษาเห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบปัญหาของกฎหมายทั้งสองฉบับแล้วมีความแตกต่างกัน โดยที่พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มีถ้อยคำที่กำหนดให้สามารถฟ้องคดีเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า แต่ไม่ปรากฏถ้อยคำใดให้ความหมายหรืออธิบายถึงกระทำได้กล่าวว่ามีลักษณะอย่างไร จึงต้องนำหลักการละเมิดทั่วไป ตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้พิจารณา โดยการที่จะเรียกร้องให้บุคคลที่ก่อความเสียหายต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้รับผิดทางแพ่งในฐานะละเมิดได้นั้น จะต้องครบองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งหลักการละเมิดทั่วไปไม่สอดคล้องกับการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้า เนื่องจากแม้มีบุคคลใดได้กระทำการใด ๆ อันเป็นการแสวงหาประโยชน์จากเครื่องหมายการค้าโดยที่ตนไม่มีสิทธิแล้วก็ถือว่าเป็นการล่วงละเมิด (Infringement) ในเครื่องหมายการค้าแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่า การกระทำดังกล่าวที่ก่อความเสียหายนั้นเกิดจากความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อหรือไม่ ขณะที่พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 6 กำหนดถึงลักษณะของการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิในความลับทางการค้าไว้ชัดเจนกว่าพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 โดยกำหนดว่า การเปิดเผยเอาไป หรือใช้ซึ่งความลับทางการค้า โดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของความลับทางการค้า หรือผู้ควบคุมความลับทางการค้า โดยบุคคลผู้กระทำการข้างต้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อความลับทางการค้านั้น แต่เห็นว่า บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ครอบคลุมไปถึงกรณีบุคคลอื่นที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องกับความลับทางการค้า รวมทั้ง กรณีบุคคลผู้นั้นได้ความลับทางการค้ามาจากบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับความลับทางการค้าอีกทอดหนึ่ง ตามมาตรา 6 ดังนั้น จึงไม่อาจตีความได้ว่า บุคคลที่สามซึ่งมิได้มีความเกี่ยวข้อง หรือมีความสัมพันธ์กับความลับทางการค้า ได้รับความลับทางการค้ามาโดยไม่สุจริต จะถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้า ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545

ประการที่สอง ปัญหาหลักเกณฑ์ค่าเสียหายตามกฎหมายเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า ผู้ศึกษาเห็นว่า พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มีบทบัญญัติกำหนดประเภทค่าเสียหายและหลักเกณฑ์การพิจารณาค่าเสียหายไว้ ซึ่งมีความชัดเจนมากกว่าพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 โดยที่พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13 กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดค่าเสียหายกรณีเมื่อมีการฟ้องคดีละเมิดไว้ชัดเจน ซึ่งกำหนดว่า นอกจากค่าสินไหมทดแทนที่เกิดจากความเสียหายที่แท้จริง ในกรณีผลประโยชน์ที่ได้จากหรือเนื่องจากการละเมิด ศาลอาจสั่งให้ผู้ละเมิดชดใช้ได้ ขณะที่พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 46 กำหนดให้สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ แต่ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติใดในพระราชบัญญัตินี้ที่กำหนดประเภทของค่าเสียหายที่เจ้าของ

เครื่องหมายการค้าสามารถเรียกชื่อได้ อีกทั้ง ไม่มีหลักเกณฑ์เรื่องการพิจารณาค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำละเมิดไว้แต่อย่างใด เมื่อมีคดีละเมิดเครื่องหมายการค้าขึ้นสู่ศาล ในทางพิจารณาคดีศาลจะนำหลักละเมิดตามมาตรา 438 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาพิจารณาว่า ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้กระทำละเมิดเครื่องหมายการค้าต้องชดใช้เพียงใดนั้น ต้องวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด เมื่อนำหลักละเมิดทั่วไปมาใช้พิจารณา ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่เหมาะสมในการ นำมาใช้พิจารณาความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า เนื่องจากไม่อาจเยียวยาความเสียหายที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้รับอย่างแท้จริง จะเห็นได้จากแนวคำวินิจฉัยของศาลในอดีตที่ผ่านมา เช่น กรณีประเภทค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้อง ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับสิทธิหรือค่าเสียหายที่เป็นผลประโยชน์จากหรือเนื่องจากการกระทำละเมิด ข้อเรียกร้องของโจทก์ไม่มีความจะอ้างกฎหมายได้ การเรียกร้องดังกล่าวต้องมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้โดยชัดเจน กรณีจึงไม่อาจกำหนดค่าใช้จ่ายและค่าเสียหายในส่วนนี้ให้โจทก์ได้ ด้วยเหตุนี้ การที่พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์และประเภทค่าเสียหาย จึงส่งผลให้โจทก์ไม่อาจทราบถึงประเภทค่าเสียหายที่กฎหมายให้สิทธิในการเรียกร้องได้ และเมื่อกฎหมายไม่มีบทบัญญัติกำหนดว่า ค่าเสียหายประเภทใดเรียกร้องได้ ศาลก็ย่อมไม่อาจกำหนดให้โจทก์ได้ เช่นนี้เจ้าของเครื่องหมายการค้าก็ไม่อาจได้รับการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

ประการที่สาม ปัญหาการเยียวยาความเสียหายอื่นในคดีละเมิดเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า ผู้ศึกษาเห็นว่า ปัญหาของกฎหมายทั้งสองฉบับมีความแตกต่างกัน โดยเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำละเมิดเครื่องหมายการค้า จึงต้องขอศาลให้รับทรัพย์สินดังกล่าวในข้อหาความผิดเกี่ยวกับการค้า ตามประมวลกฎหมายอาญา และไม่อาจขอให้ศาลทำลายทรัพย์สินดังกล่าวได้ ซึ่งจะต้องเป็นไปตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 15 เรื่องของกลางและของส่วนตัวของผู้ต้องหา ฉะนั้น หากเจ้าของเครื่องหมายการค้าประสงค์เพียงฟ้องคดีแพ่ง เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายเท่านั้น โดยที่ไม่ประสงค์ที่จะฟ้องคดีอาญาด้วย ก็มิอาจจะใช้สิทธิขอให้ศาลรับทรัพย์สินที่ใช้ในการละเมิดเครื่องหมายการค้าได้ แต่หากจะใช้สิทธิดังกล่าวจะต้องฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 และต้องฟ้องคดีอาญา เพื่อขอให้ศาลรับทรัพย์สินที่ผู้ละเมิดใช้ในการกระทำละเมิดดังกล่าว ซึ่งจะมีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 ที่มีบทบัญญัติมาตรา 11 ที่กำหนดให้เจ้าของสิทธิในความลับทางการค้าที่ได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายในคดีแพ่งสามารถดำเนินการร้องขอต่อศาลให้รับหรือทำลายทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ผู้กระทำละเมิดได้ใช้ในการกระทำละเมิด และศาลอาจมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่ได้จากการ

ละเมิดที่เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ละเมิดตกเป็นของแผ่นดินหรือของผู้ควบคุมความลับทางการค้าได้ โดยไม่ต้องแยกฟ้องเป็นคดีอาญา ทั้งนี้ แม้ว่าพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 จะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินและทำลายทรัพย์สินที่ชัดเจนและเป็นธรรมต่อเจ้าของความลับทางการค้า แต่ปรากฏปัญหาการเสียหายความเสียหายอื่น ตามมาตรา 8 (1) ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองชั่วคราวก่อนการนำคดีขึ้นสู่ศาล อันเป็นวิธีการยับยั้งมิให้เกิดความเสียหายจากการกระทำละเมิดที่ทวีคูณเพิ่มมากขึ้น แต่ถ้อยคำในมาตรา 8 (1) ต้องเป็นกรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งเท่านั้น อันนำมาสู่ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการนำสืบพิสูจน์และการแสดงพยานหลักฐานของโจทก์ในคดี เนื่องจากถ้อยคำดังกล่าวในบทกฎหมาย เมื่อตีความอย่างเคร่งครัดถือว่า เป็นการกำหนดภาระการพิสูจน์ให้แก่เจ้าของความลับทางการค้าที่เข้มงวดมากสำหรับการพิจารณาคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำละเมิดระงับหรือละเว้นการละเมิดสิทธินั้นไว้เป็นการชั่วคราวก่อนที่จะขึ้นสู่ศาล หากเป็นเช่นนั้น การนำสืบพิสูจน์ให้ปรากฏหลักฐานโดยชัดแจ้งก่อนการฟ้องคดี ในทางปฏิบัติอาจจะไม่สามารถกระทำได้จริง อีกทั้ง ภาระพิสูจน์ดังกล่าวเปรียบเสมือนการนำสืบพิสูจน์ในระหว่างการพิจารณาคดีและการแสวงหาพยานหลักฐานต้องใช้ระยะเวลาานาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเร่งด่วนในการที่ศาลต้องมีคำสั่งดังกล่าว

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการเสียหายความเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ปัญหาการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิในเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้าเพิ่มเติม มาตรา 46/1 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ดังนี้ “มาตรา 46/1 การกระทำโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของเครื่องหมายการค้า อันเป็นการละเมิดเครื่องหมายการค้า ตามมาตรา 46 ได้แก่ การกระทำความดังต่อไปนี้

1) ใช้เครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะเป็นการทำซ้ำ ปลอม คัดลอก หรือ เลียนสีจากเครื่องหมายการค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียน ในทางการค้าเกี่ยวกับการขาย เสนอขาย การจำหน่าย หรือการโฆษณาสินค้า หรือบริการใด โดยที่การใช้สินค้านั้นจะก่อให้เกิดความสับสน หรือหลงผิด หรือน่าจะเป็นการลวง หรือ

2) ทำซ้ำ ปลอม หรือเลียนสี ซึ่งเครื่องหมายการค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียน และนำเครื่องหมายการค้าที่ทำซ้ำ ปลอมแปลง ลอกเลียน หรือเลียนสีนั้นไปติดกับฉลาก ป้าย สิ่งพิมพ์ กล่อง หีบห่อ บรรจุภัณฑ์ หรือสื่อโฆษณา โดยมุ่งหมายเพื่อที่จะโฆษณาสินค้าหรือบริการ ซึ่งการใช้สินค้านั้นจะก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดหรือน่าจะเป็นการลวง ”

ปัญหาหลักเกณฑ์ค่าเสียหายตามกฎหมายเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า เพิ่มเติม มาตรา 46/2 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ดังนี้ “ มาตรา 46/2 เจ้าของเครื่องหมายการค้า

ที่จดทะเบียนและเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่จดทะเบียน ซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า สามารถเรียกค่าเสียหายได้ ไม่ว่าจะเป็นค่าเสียหายที่แท้จริงที่พึงได้รับ ค่าไถ่ และค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการดำเนินคดี รวมถึง หากพิสูจน์ได้ว่า จำเลยเจตนาใช้เครื่องหมายการค้าปลอม โดยรู้ หรือควรรู้ว่าเครื่องหมายค้านั้นปลอม ให้โจทก์มีสิทธิเรียกค่าเสียหายในอัตราไม่เกินสองเท่าจากค่าเสียหายที่แท้จริงที่โจทก์พึงได้รับ”

ปัญหาการเยียวยาความเสียหายอื่นในคดีละเมิดเครื่องหมายการค้าและความลับทางการค้า ให้ยกเลิกความในมาตรา 8 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “ มาตรา 8 เมื่อมีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่า ผู้ใดละเมิด หรือกำลังจะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้า ผู้ควบคุมความลับทางการค้าที่ถูกหรือกำลังจะถูกละเมิดสิทธิ มีสิทธิดังต่อไปนี้

1) ฟ้องคดีต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้นั้นระงับหรือละเว้นการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้านั้นเป็นการชั่วคราว และ

2) ฟ้องคดีต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งห้ามมิให้ผู้นั้นละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าและฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าได้

และให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น มาตรา 8/1 ดังนี้ “มาตรา 8/1 กรณีมีเหตุอันสมควรและมีเหตุผลเพียงพอ อันน่าเชื่อได้ว่า ผู้ใดละเมิด หรือกำลังจะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้า ผู้ควบคุมความลับทางการค้าที่ถูก หรือกำลังจะถูกละเมิดสิทธิ มีสิทธิยื่นคำขอต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้นั้นระงับหรือละเว้นการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้านั้นเป็นการชั่วคราว

เมื่อมีการฟ้องคดีตามมาตรา 8 หากไม่ปรากฏว่า มีหลักฐานโดยชัดแจ้ง ให้ความในวรรคก่อนเป็นอันสิ้นผล”

นอกจากนี้ เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการริบและทำลายทรัพย์สินในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 โดยเพิ่มเติม มาตรา 46/3 ดังนี้ “ มาตรา 46/3 เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ฟ้องคดีตามมาตรา 46 อาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้ริบ หรือทำลายทรัพย์สินที่ละเมิดเครื่องหมายการค้า รวมถึง สิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ผู้กระทำละเมิดได้ใช้ในการกระทำละเมิดดังกล่าว”

เอกสารอ้างอิง

กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. การริบทรัพย์สินประเภทที่ใช้ในการกระทำ
ความผิด กรุงเทพมหานคร: วชิรนทร์การพิมพ์, 2521.

กริชผกา บุญเฟื่อง. “การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับเศรษฐกิจ.” วารสารมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปีที่ 4
ฉบับที่ 2, 2556.

จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. “ค่าเสียหายอันเป็นโทษในคดีละเมิด.” วารสารนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 4, 2528.

วิศ ดิงสมิตร. คำอธิบายกฎหมายเครื่องหมายการค้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545.

สุชาติ ธรรมาพิทักษ์กุล. ความลับทางการค้า กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2555.

สุมาลี วงษ์วิจิต. กฎหมายว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.

อมราลักษณ์ รัชวงศ์, ศูนย์ข้อมูลกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, สรุปสาระสำคัญของ

พระราชบัญญัติ ความลับทางการค้า พ.ศ. 2545, [Online], Available URL:

http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_093.htm, 2564.